

Pitäjä pitäjältä

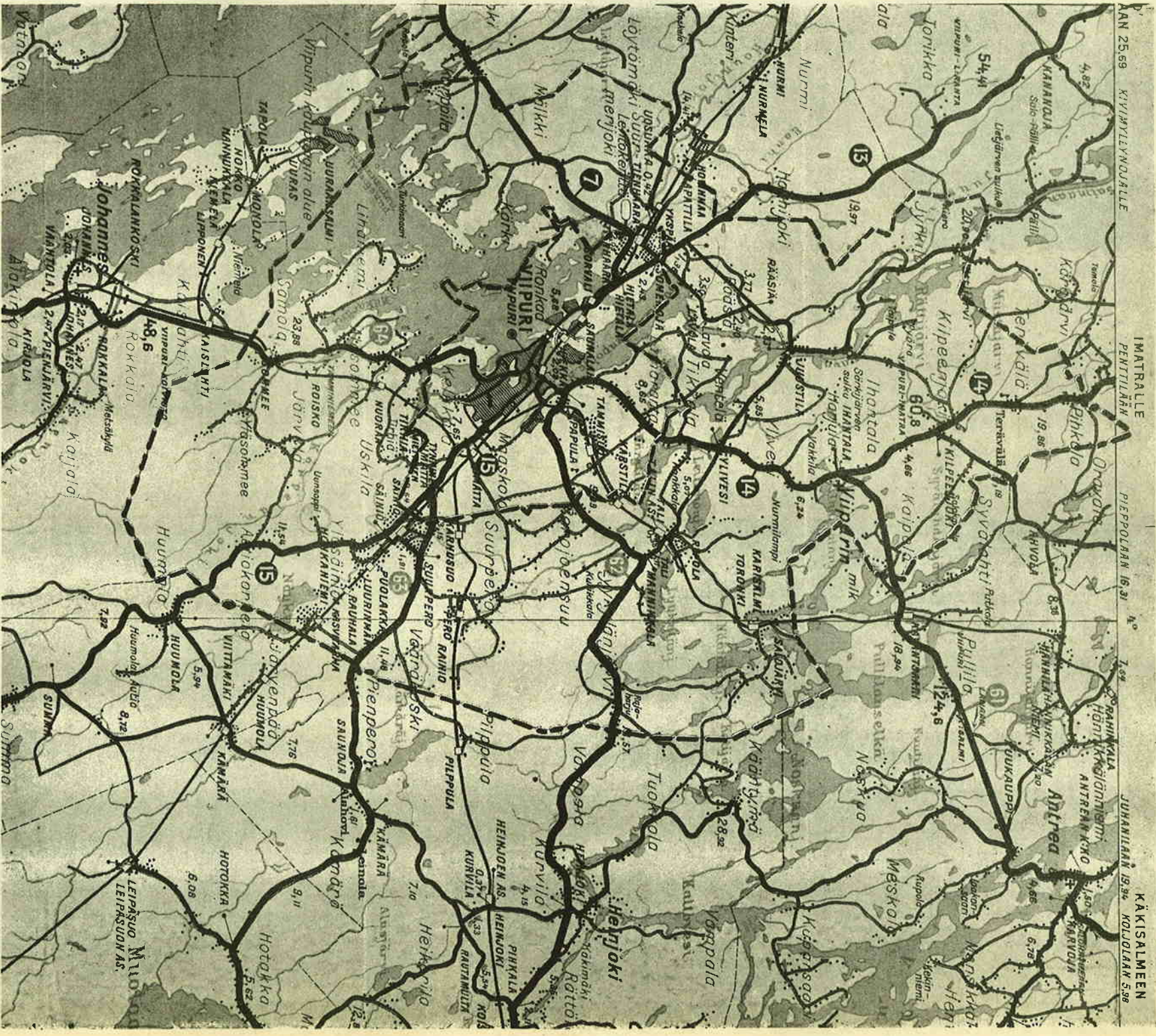
VIIPURIN maalaiskunta

Kun kerrotaan Viipurin maalaiskunnasta, tiedetään puhuttavan alueesta, jolla ihmisen on asunut jo esihistoriallisena aikana. Maaperän kivikautiset löydöt lähinnä Viipurin ympäristössä ovat tästä todisteena. Ihmisen asuttavaksi lienee seutu ollut sovelias jo tuolloin. Joka tapauksessa ovat myöhempien aikojen asujat löytäneet siellä elinmahdollisuudet vuosisatojen kuluessa. Suomenlahden rannikon vanha kauppaite ja entisaikainen veististöyhteys Viipurin lahdesta Laatokkaan, puhuvat asutuksen syntyamisen edellytyksistä kotikuntamme alueelle.

Viipurin kaupungin muodostumisen yhteydessä muokautui myös maaseutu, Viipurin pitäjä, jossa kunnallinen itsehallinto tuli voimaan vuonna 1869. Tällöin oli pitäjässä asukkaita 11.160 henkeä. Suurimmillaan oli asukasluvu v. 1918 eli 47.642 henkeä, jolloin pitäjä tässä mielessä oli maan suurin maalaiskunta. Sen jälkeen tapahtuneet aluemuutokset naapurikuntien ja Viipurin kaupungin hyväksi vähensivät asujamistoa voimakkaasti. Niinpä Vahvialan kunnan perustaminen v. 1921 aiheutti n. 3.500 hengen vähennyksen ja liiokset Viipuriin yli 32.000:n. Aikaisemmin 1906 oli kunnasta erotettu Nuijamaan pitäjä. Viimeisen, v. 1944 tehdyn merkinnän mukaan oli kunnassa asukkaita 16.772 henkeä.

Kunnan aluetta halkoivat Viipurista viidelle eri suunnalle erkanevat rautatiet: lääninen: ns. Karjalan rata, Kannaksen rata ja siitä Liimatan asemalla eronneet Valkjärven ja Koiviston radat. Samansuuntaisina risteilivät valtamantit Koivisolle, Kannakselle, Heinjoelle, Imatralle ja länteen kunnan alueella. Laivakulku Lavalasta alkavalla Saimaan kanalalla sekä Viipurin lahden rannikoilla liittyvät liikenneolosuhteiden mukavuuksiin.

Pitäjässä oli kaikkiaan yli 60 viljelysalueita, olutta kyläitä, huomattavimmat siinä mielessä Yläsomme, Kiipeeniemi ja Suurpero. Asukasluvultaan suurin oli Säinmä, jossa oli lähemmäs 4.000 asukasta. Sota edeltäneinä vuosina oli pitäjässä 2.511 maanviljelijää. Tämän li-

säksi oli kunnan omistuksessa viljelysmaata yli 1.600 ha.

Teollisuuslaitoksista huomattavimmat olivat Ferraria Oy:n naulatehdas Perolla sekä Säinmän Tiilitehdas ja Saaha Säinmällä. Muita laitoksia olivat kaksi peruna- ja kahvitehdasta, metallivalimo, puunjalostustehdas ja lastuvillatehdas sekä viisi myllylaitosta, joista neljä vesivoimalla käyneitä.

Merenkulkuakin oli olemassa. Viipurin lahdelta puskutti ja puhalteli 7 matkustajalavaa, joiden omistuksessa kunnalliset olivat pääasiallisina osakkaina. Lai-

vat hoitelivat rannikkoliikennettä lahdelta, jonka kalareikikautta rantojen asukkaat osasivat käyttää hyödykseen. Kalastus tuolla alueella oli tuottoisa toimeentulon haara.

Palkannuhtijoihin huomattava osa sai työkohteen Viipurin kaupungista, jonne liikenneyhteydet olivat erinomaiset, kuten on todettu.

Kunnan virastot sijaitsevat kaupungissa. Kehitys niiden sijoituksessa johti 7-kerroksi-

sen »Maalaiskunnan talon» valmistumiseen 1932 Punaisentehdenteorian varrelle Viipurissa. Sen peruskiven muu-

raus oli suoritettu edellisen vuoden kesäkuun 29. pnä.

Kunta oli jaettu 27 kansakoulupiiriin. Ensimmäinen koulu oli perustettu 1855.

Oppikouluja ei kunnassa ollut Viipurin läheisyydestä johtuen. Kunnallisista laitoksista mainittakoon Säinmällä sijainnut kunnalliskoti lastenkotiineen. Samassa paikassa oli myös mielisairaala. Kunnan 26 paikkaa käsittänyt sairaala sijaitsi Kärsitlässä Karjalän radan varressa.

Viipurin maalaiskunnan kehitymiseen nykyaikaiseksi maaseudun asuinalueeksi vaikuttivat monet tekijät aikojen kuluessa. Viimeksi siel-

lä eläneen miespolven, erikoisesti sen asioihin vaikuttaneen edustajan mieleen on omalta ja lähi edeltäneeltä ajalta jäänyt jotain. Etäs tällainen oli Viipurin välittömässä läheisyydessä, käytännössä sen esikaupunkina olleiden alueiden liittämisen kaupunkiin. Kaupunkimaisesti kehittyneinä suurine sosiaalisine menoineen olivat ne yhä paitsuvassa määrin kunnan rajoissa. Asukkailla näillä alueilla oli enemmän kuin kunnan muulla alueella yhteensä. Kun tämä siirto oli saatu v. 1922 päätökseen, alkoi kunnassa voima-

Jatkoka 2. siv.

VIIPURIN MAALAISKUNTA KYLÄ KYLÄLTÄ

Pitäjämme länsi-eteisläisän kylä oli Tervajoen Repola. Se sijaitti meren rannalla Säkkijärven rajalla, ollen kuin jonkinlainen «lukupaisla» yhtiöjakkosien pitäjärajan takana, käsittäen n. 30 taloa. Siellä oli laustauspaikka ja siellä mm. Junko Sorvari «Olava»-laivallaan kuljetti ennen halkoja Pietariin.

Jos tästä läidemme seuraamaan Viipurinlahden länsirannikkoa kaupunkin päin, yhdytämme seuraavat kylät:

Karpilala: 121 taloa, laivatelakka, höyrysaha, Konkurin hovi. Kuntamme monivuotinen luottamushenkilö Taavetti Valtinen oli tästä kylästä.

Kiskilä: Tunnettu kuuluisasta kartanostaan.

Pispansaari.

Ahokasi 15 taloa, 70 asukasta.

Tletojen lähettäjä mainitsee Ahokkaan olleen tunnettu kivisiä peltoistaan.

Portkanssaari: 45 taloa 181 asukasta.

Hapenensaari.

Naulasaari.

Kärki.

Haka.

Lahinen: Kuului Kiskilän koulupiiriin.

Mäikkä: 15 taloa, 180 asukasta.

Kylä oli historikkiaan Rasalalahden rannalla 7 km päässä Viipurin Neitsytmiemestä.

Rasalahki: Nämä Viipurinlahden rantakylät olivat huonontuneita asutuksen puolesta.

Lähtessämme tästä ylöspäin tullemme Merijoenille, jota kylä oli kaksi: Suur-Merijoki ja Pien-Merijoki. Alkuna nämä kylät saivat kahdeksa suuresta kartanosta, joiden alueet kunnan omistukseen tullaan palstoitettiin viljelys- ja asutusluokiksi. Pien-Merijoen rannalla seuravaita tietoja: Taloja oli 16 ja asukkaita niissä 85 henkeä.

Kylässä oli lentokenttä. Siellä oli myös urheiluseura ja Marttayhdistys. Kunnan asioiden hoidossa ansioitunut herastuomari Vilho Elionen oli merijokelainen.

Viipurista länteen johtavan rautatien varreen ehdittyämme on edessämme: Yksipää, josta emme lähemmän tiedä ja siitä edelleen samoin varauksin Rapatti.

Tenhaarasta Juustilaan päin lähedessä oli toistakymmentä taloa käsittävä Kaukolan seurava taivotteemme. Samaa koulupiiriin kuului myös Vatikivi sekä Pietilä.

Tavola: Siitä alkoi, taloudellisen merkityksensä ohella, ihmeellistä runon hoidetta ylleen saanut kaste: Samaan kanava, minkeä läntistä rantaa edetessä tullaan Räsälään, minkeä peltoista puhuttiin paljon. Nyi alkaakin ensi kertaa kuulla veden kohina ka-

nayan sulkuporteilta: tullaan Juustilaan. Juustilan joelle. Siellä on kuuluisa Juustilan kartano, Thesleff-suvun omistama, mutta ennen muuta siellä elää kaavaan romanitikka. Poriti kääntyvät, vesti kohajaa, laivat nousevat ja laskevat. Nousemme jonkin tervehdyksen kannelle ja matkustamme kipparin seurassa Jyrkilään n. Jatkamme vielä Rättijärven sululle, missä sanomme hyvästit ja lähdemme etenemään pitkin pitäjämme rajaa, kunnes yhdytämme Imatralle johtavan maantien. Siinä on hevosenkämme pohjuka, Pihkala. Tallaamme tietä Viipurin päin, tullemme Tervälään. Siitä alomme harppaus vielä ja sitten Kallpeenjoki: Siinä on 90 peltopinta-alaa 1350 ha. Kuvia on kylä kokenut jo entisten Ruotsin vallan soten aikana ja nyt viljojen maisten taistelujen pyörteisä. Kylän halki virtaa joki ja sen keskellä on kaunis Ruonolampi. Imman kos siellä onkin kasvannut runoilija, proi. Unto Kuplainen. Toht. Toivo Rautavaara ja toim. E. J. Paavola ovat myös jättäneet Kallpeenjokelta.

Kun jälleen on edetty jonkun matkaa, sattuu silmäämme «kirjuri», kuten Reppuri laulaa. Se on Ihanatalan kirkko. Kylä muodostui aikanaan valtton ostanman Ihantalan kartanon maille. Seurakunta muodostettiin 1926. Kaunista seutu. Ihantalasta Kaunista Antran talle ja kätymme Kaipolassa ja nyt saamme jo autokyään takaisin päin. Huristamme Ylivedelle, missä on tilaisuus panna vaikka tassiksi, siellä kun on laajalti tunnettu nuorisoseuran talo, missä monet vierailtavat yhdistykset järjestävät illamia. Siitä teemme mutkan oikealle Ventiään, mikä on samannimisen järven rannalla. Siellä nousemme veneeseen ja soudamme yli jylhärantien järven. Käymme Suomenveden pohjan itärannalla, Pakkaisten ja jätymme hevoskyytiin.

Ihalemme kaunistaa järvimaismaa Konkalanassa, sen parantolamien ihminen muotaa ja niin tuleman Karjalain radan varteen Taliin. Se on taajaan asuttua ja järvi-rikas seutu. Kylläkin kasvatustalot antoi sille omian leimansa. 3 km Tästä Heinjole päin on Mannikkala ja Uusi-kartano: Täällä on ns.talo, ja ruuhinaan hovi. Automme kiidättää meitä petäjäkankaan halki kaartelevaa tietä pitkin Lyykyylään.

vosjalostukseen kiinnittävät alan miehet suurta huomiota, antamalla osuutensa asianomaisien järjestöjen toimintaan. Taloudellisten saavutusten ohella pääsi kaikki-nainen yhdistystoiminta itsenäisyyden aikana kunnassa virkeään vauhtiin. Urheilu oli nuorison harrastuksista voimallisimpia.

Nyt, olosuhteiden muuttuessa, on kuntamme maatalousväestö asetunut suureksi osaksi lohjan, Hyvinkään, Vihdin, Heisingin mlkn ja Tuusulan seuduille. Myös pääkaupungissa, Lahdessa ja Lappeenrannassa asuu paljon entisiä Viipurin maalaiskuntalaisia. — Ilmari Lehtonen.

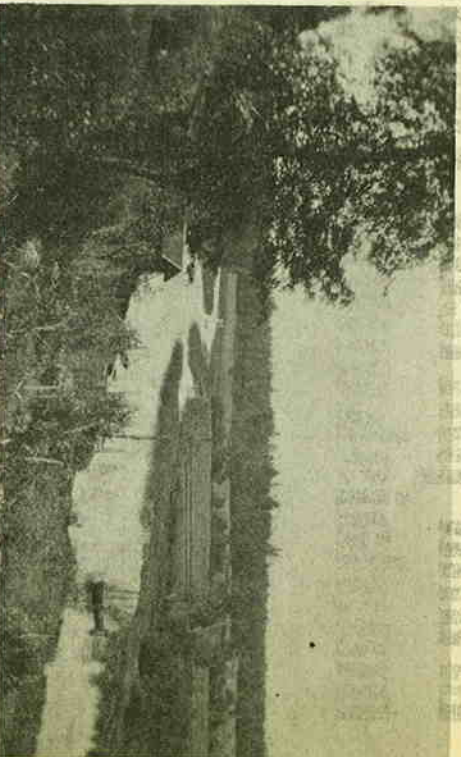
Järvellä, missä voimme pistäytyä vaikka pappi Ryhäsen talossa kahville. Se on siinä sopivasti tien lähellä järven rannassa. Levätyämme voimme huristaa vaikka järven ympäri menevää tietä Naatalaan missä n. 70 taloa ja 400 asukasta. Sieltä takaisin Taliin päin Nikoskelaan, käymme Torongissa kuululla Nikerivellillä. Käymme myös Repolassa, missä emme malta olla poikkeamatta joissakin kylän taloissa, jolta on parisenkymmentä. Repolan järvi on kaunis ja kalainen, samoin monet metsätalot: Hankikalampi, Tulenolampi, Sorvalampi. Rysylän koulua muistamme myös poiketa. Tässä ottaa meidät huostaansa kunnallisuusvoos Eeno Pusa Karstilaan. Kylä ja sen vaiheet ovat hänelle rakkaita ja läheisiä. Siksihä hän ne niin tarkasti kuvaa. Suuresta hovittilasta on kylä muovautunut Niin villah-telee: Tesche, Dubinski, Lange jne, kunnes tulevat jo kotoliset ja tutut Ronnit, Pusat, Mustoset ym., joiden omistukseen nuo alueet päätölnä ja viljelysmaana siirtyivät. Niin syntyi Kärsiäjä, Myös Kurrikalan hän meille esittää. Se on Hehjoen maantien varressa.

Mutta se, mikä on Pussalle läheisin, lienee kuitenkin Perojoki. Kylä oli joen varrella. Suuresta kartanosta kehittyi siinäkin vuosien mittaan kylä, missä ihmiset abersivat ja harrasittelivat. Kylässä toimi maamiesseura ja Marttayhdistys. Seuranatlo oli tehty talkoovoinn ja siellä piti tämä suuri kyläperhe kaikki kotoliset juhlaansa.

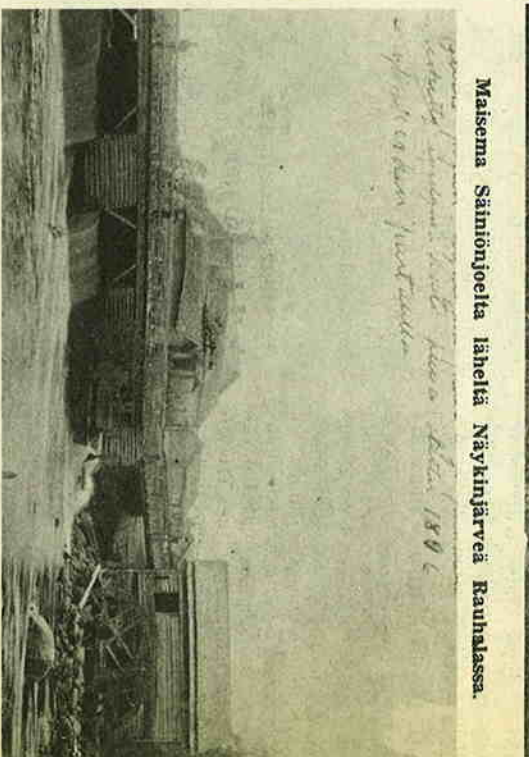
Kapelta peltoja koluten tullemme Käärilin. Kylän 16 taloa hallitsivat laajaa peltoaluetta, missä lapset vuosisadan alkupuolella saivat pyhäkouluissa opetusta. Adam Jänunkaasela, meille kerrotaan. Käähäri on sataprosenttinen maalaiskyliä.

Lehteväntäisen Perjoen uoma seuralaisen etenee tiemme, kunnes tulemme sillalle, minkeä kohdalle on rakennettu pato ja mylly. Ollaan Suurperolla. Vanha lahjoitusmaa-alue on aikanaan johkottu 127 tilaan. Patsi ensiluokan myllyä on Perolla suuryhdistys, työväenyhdistys ja urheiluseura. Siihen liittyviä naapurikyliä ovat: Karhusuo, missä on osuuskassa, hoitajana Ale Jahnukainen, ja Väätäkoski. Tuolla Siian-perolla eläen enen kansanrunoilija Torikan, Suur-Aatamin ja Viljusen ison ukon, joka uskalsi mennä kartun pestään, saaden siinä kahdeksassa pahan korvapuussin.

Nykypäivän nimi: Juhon Pyv. The parannee ja yhtyy suureen Kannaksen maantiehen. Viitta osoittaa: Sainio. Ylä-Sainio on suuri kylä, sijaiten Kannaksen rautatien kahden puolen. Laskendumme asemalle Honkasan maelta suunnilleen 35 vuotta sitten. Ohi ns. Katajan talon, «Torikkein» kuluu, missä oli ennen Ohbergin puoti. Lähellä on tilitehdas.

Maisema Sainiojooelta lähellä Näykinjärveä Rauhassa.

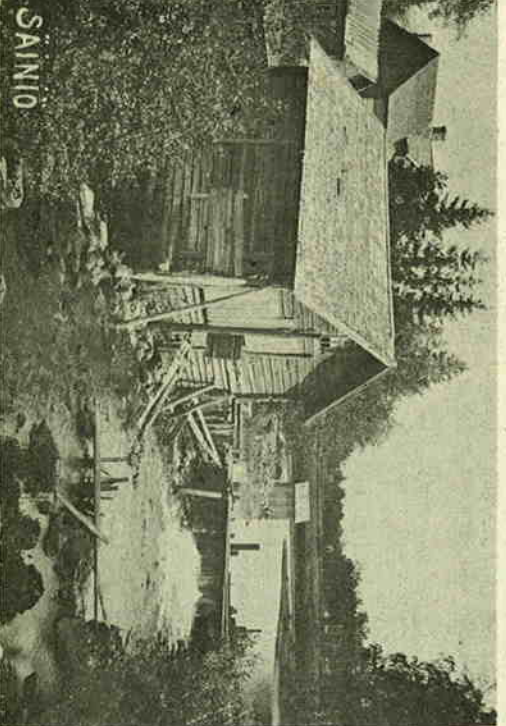
Suurperon myllykoki, 1896 otettu kuva. Tauskalla näkyvä talo on Jussi Pyyin syntymäkoti. Paikalla piti viimeksi myllyä nykyisin Lopella asuva Jussi Kemppi.

Siinä voisimme sanoa olevan kylän kamreeri J. O. Rauhala. Pajon on keskipisteen ja siitä laajenee ny-Sainiolla nähtävää ja kuultavaa, kykielellä sanoen suuri-Sainio, jonne hitämme myös Hämmäläisen kylän. Edelleen Luurimäki, Rauhala, Honkanemi ja Heponkio ly. Taloja siellä on 14. Uskillaasanoctaan olevan 600 taloa ja 4.000 Kunnan asioiden hoitoon on sielä kävelle vastamme, kertoen tarinaa kylän menneisyydestä. Jo v. alueisiin kuuluu myös Antionkylä, 1371 on sitä asuttu. Hän kertoo Uudenkirkon tien varressa. Kartanaan kalastei Näykinjärvellä ja yllättäminen on kylä edessämme Väisäsen Mooseksesta, joka aikame myös Jukosen mummon kunnannimen tenoilla. Hän osoittaa jo kaukaa, vanhat puhuvat Tervatorstin mylly joen kaitaalalla. Siinä on myös lähellä keisarinna Kaartarin huvilla ja puisto. Tuolla Nuorraa yllien Viipurinlahden liitunmäki. Mikkolamäki ja Porkanmäki Luurimäessä. Kullin kassassa on vastaamme tullut Kullin kassan kylälle leimaa antava hab-mo. Kala-Kuninkaanasi häntä kullin kassan kylälle leimaa antava hab-mo. Kala-Kuninkaanasi häntä kullin kassan kylälle leimaa antava hab-mo. Kala-Kuninkaanasi häntä kullin kassan kylälle leimaa antava hab-mo.

Nuoritaala Korpejan kautta joh-tavaa kylätietä edettäessä tullaan Väisäsen Mooseksesta, joka aikame myös Jukosen mummon kunnannimen tenoilla. Hän osoittaa jo kaukaa, vanhat puhuvat Tervatorstin mylly joen kaitaalalla. Siinä on myös lähellä keisarinna Kaartarin huvilla ja puisto. Tuolla Nuorraa yllien Viipurinlahden liitunmäki. Mikkolamäki ja Porkanmäki Luurimäessä. Kullin kassassa on vastaamme tullut Kullin kassan kylälle leimaa antava hab-mo. Kala-Kuninkaanasi häntä kullin kassan kylälle leimaa antava hab-mo. Kala-Kuninkaanasi häntä kullin kassan kylälle leimaa antava hab-mo.

Maastokohdistia mainitaan vielä «Tamasi mäki» ja Miltumäki. Kummallinen nimi. «Ukessi kuyaset» mainitaan myös: Talosta tiedämme: Virtolainen, Hyrkkö, Sassi. Kauppias Hotthen on vanhaa Sommeeta, samoin kuin räätäli Mahkonen kynnäkkeppineen. Järveläisen seppä tiedetään ja Otto Jaathen on kaikkien tuntuma sahuri. Nykypäivän nimi: ministri Johannes Virtolainen on Yläsommeen poikta.

Kun on kuljettu yli Sommeen eli Oihkanjoen, tulemme jälleen harjanteille, millä on suunnilleen 40 taloa. Se on Portiampi, minkeä keskeisiä rakennuksia on Kyllä-kunnan talo, kuten nuorisoseuran taloa kutsutaan. Kylässä asuu moni nävävin mies Matti Toikka, käsitlyönopettaja koulussa. Hän on uuras kansantietouden tallettaja, muunnaiseseiniden kerääjä sekä niin ollen harras koliseudun ystävä. Hälösen Mari, suomalaisen omapäisyyden perustusyppi, asuu eris-

Vanha Torstin mylly Sainiolla joskus vuosisadan vaihteessa. Tauskalla näkyy ns. Uudenkirkon tie.